

Kai gyvenimas neina platyn, gyvenimas eina gilyn

Laima Vincė prie savo tapybos darbų parodoje, surengtoje Liudviko Rėzos kultūros centre Juodkrantėje.

Knygą galima būtų vadinti ir autobiografinė su filosofine potekste. Rašytoja prisimena savo senelį diplomatą Anicetą Simutį, savo motinos Aldonos Simutytytės-Sruoginienės pamokymus, savo gyvenimą saloje su šeima, sunkų gyvenimo etapą – skyrybas su vyru bei vaikų auginimą vienai Lietuvoje ir vėliau mokytojos darbą Kinijoje... – taigi džiaugsmus ir išbandymus, kurie jos nepalaužė. Tai rodo, kad pasirinktas dienoraščio žanras išties yra talpus, ir rašytoja tuo labai meistriškai pasinaudojo.

Dabar apie visa tai pakalbėkime su pačia rašytoja, knygos „Karantino dienoraštis“ (išleido „Dominicus Litanus“ leidykla, 2021) autore **Laima Vince**.

Leidykla internetiniame puslapyje jūsų knygą pristato taip: „Trečios kartos Amerikos lietuvė Laima Vincė pirmosios pandemijos bangos metu rašė dienoraštį sau, savo draugams, studentams, kolegoms, nepažįstamiesiems. ...Keturiiasdešimt dienų dalijosi savo jausmais, prisiminimais, mintimis“. Praskleiskite plačiau, kodėl jums reikėjo tos knygos ir kas tai buvo – noras išsiveržti iš vienvakės kalėjimo ar tiesiog rašymo pratybos, kaip sakoma – kad plunksna nerūdytų?

Žinote, „Karantino dienoraštis“ gimė visai kitaip, negu bet kuri kita mano knyga. Neturėjau planų rašyti knygą apie karantiną ar viešą dienoraštį. Pirmojo karantino pačioje pradžioje (2020-ųjų kovą), kai visi dar buvome šoko būsena, kai tarsi nutilo muzika ir likome ten, kur atsidūrėme tuo momentu, „Facebook“ pasidalinau dviem šmaikščiais epizodais – apie lakonišką žemaitišką humorą ir tualetinio popieriaus deficitą Amerikoje. Sulaukiau daug komentarų. Matote, Lietuva buvo ką tik užsidariusi, ir visa tauta sėdėjo namuose. Tada pajutai, kad visą erdvę, kurią kasdienybėje užimdavo bendravimas kultūriniam lygmenyje, darbovietėje ar susitikimai su draugais kavinėse, staiga užėmė socialiniai tinklai. Buvau jau paskelbusi kokius tris ar keturis gabalus, kai supratau, kad virtualioje erdvėje rašau dienoraštį. Tada, padrasinta skaitytojų, pagalvojau – tad gal, jeigu rašymo kokybė ilgainiui pasiteisins, mano dienoraštis galėtų tapti knyga? Tai gi ši knyga išaugo iš aplinkybių. Tai buvo mano noras užfiksuoti momentą, kada pandemija sustabdė mūsų gyvenimo tėkmę, mus užrakino namuose ir visiškai pakeitė mūsų požiūrį į daug ką. Reikia prisiminti, kad tuo metu mažai žinojome apie koronavirusą ir jo labai bijojome. Dabar jau pripratome, bet tada buvo jausmas, tarsi staiga visa žmonija priversta apmąstyti savo galimą mirtį. Užtat mano rašymas šioje knygoje yra labai atviras, autentiškas. Ir pati pradėjau daugiau galvoti apie dvasinius dalykus, apie gamtą, ryšį su Visata. Nuoširdžiai nežinojau, ar išgyvensiu, ar išgyvens žmonija, tad norėjau suvesti sąskaitas su savimi, kalbėti sau tiesą ir dalintis su skaitytojais mintimis turint tikslą – o gal mano žodžiai ir mąstymai kam nors padės?

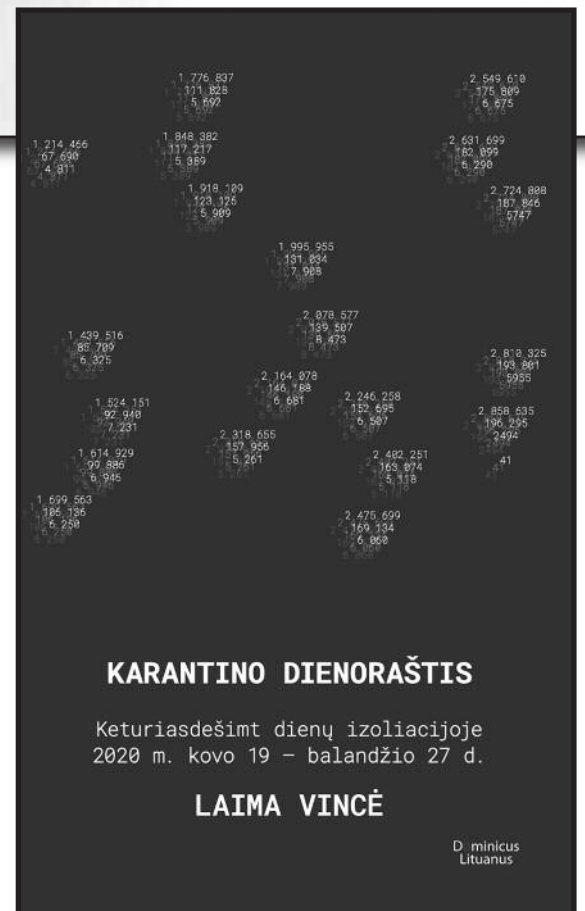
Leidyklos „Dominicus Litanus“ leidėja Ramunė Landsbergienė nuo pat pradžių sekė mano dienoraštį „Facebook“. Ji gal pirmoji išvelgė, jog tie mano kasdieniai įrašai galėtų tapti knyga. Ji man apie tai parašė, ir po keturiiasdešimto įrašo aš jai

išsiunčiau savo karantino dienoraštį. Parėmė Lietuvos kultūros taryba, ir štai išleidome knygą. Esu dėkinga kalbos redaktorei Bronislavai Vinevičienei, kad kantriai dirbo su manim, redaguodama kalbą ir stilių (bet neištrindama mano – Amerikos lietuvės – tarmės ir pomėgio kartais įpinti angliškų žodžių bei sakinių). Taip pat nuo pat pradžių su mumis bendradarbiavo Vienoje gyvenanti architektė Indrė Umbrasaitė, kuri sukūrė jaukų knygos dizainą ir viršelį. Prie knygos rengimo prisidėjo ir maketuotojas Aivaras Gacevičius.

Kad išmintingai rašytum, neužtenka perskaityti daug išmintingų knygų. Jūsų mąstymai yra išties išmintingi. Ar jūs iš prigimties buvote vunderkindė, ar savo talentą rašyti ugdėte?

Ar pati esu „vunderkindė“, būtų nekuklu pripažinti, bet galiu pasakyti, kad man kūrybiškai reikštis per rašymą visuomet buvo svarbu, bet taip pat buvo svarbu daug skaityti. Mano kūrybą nuo mažens pastebėjo ir įvertino kiti, bet tuo pačiu labai daug dirbau ir laikiausi disciplinos rašydama kasdien ir būdama pati sau griežta kritikė. Jeigu kuris nors saviraiškos būdas žmogų labai domina, tai reiškia, kad tam dalykui jis turi pašaukimą. Aš rašiau dar nemokėdama rašyti. Visą gyvenimą, nuo vaikystės, rašiau dienoraštį. Man atrodo, kad neužtenka turėti talentą, reikia jį ugdyti. Ir gal net dar svarbiau – reikia išmokti savo raštus redaguoti – perrašyti, dirbti su medžiaga. Reikia turėti ir drąsos, nes šiame pasaulyje, kai turime tiek daug pasirinkimų, nežinai, ar iš viso tai, ką rašai, gali būti įdomu kitam. O juk rašome kitiems, skaitytojams, ne vien sau. Rašyti sau užtenka dienoraščio.

Tuo metu, kai rašiau „Karantino dienoraštį“, neseniai buvau baigusi iš lietuvių kalbos į anglų vers-

Knygos viršelį ir dizainą sukūrė Indrė Umbrasaitė.

ti litvakės poetės Matildos Olkinaitės dienoraštį. Kelerius metus tyrinėjau jos gyvenimą ir užrašiau jos vaikystės ir jaunystės draugų prisiminimus, kuriu ilga esė apie ją. Daug galvojau apie tai, kad Matilda, būdama aštuoniolikos metų, kai 1940 metais rašė dienoraštį, taip giliai mąstė apie gyvenimo esmę, apie gilius sielos dalykus, tarsi žinodama, kad jai nedaug laiko liko žemėje. Mano kruopštus darbas apie Matildą ir jos eilėraščių bei dienoraščio vertimas tarsi įplaukė į mano karantino dienoraštį. Taip būna, kai verti gerą literatūrą ir ką nors – kažkokią

Vaizdas į Gintaro įlanką Juodkrantėje.

L. Vincės albumo nuotraukos

Čia gimsta naujos knygos.

išmintį – perimi iš to autoriaus. Tarsi to žmogaus balsas kurį laiką gyvena tavėje.

Kinų patarlė mus moko: „Perskaityk 10,000 knygų, nueik 10,000 žingsnių“. Tai reiškia, kad mes per vieną gyvenimą nespėsime visko patirti, visur apkeliauti, bet skaitydami knygas mes tarsi įžengsime į kitų žmonių nugyventą patirtį.

Gyvename tokiais laikais, kai atrodo, jog visi nori rašyti ir leisti knygas. Parašiau knygą „Rašyti gali kiekvienas“ – kaip kūrybinio rašymo vadovėlį mokytojams ir dėstytojams. Toje knygoje rasite metodikos, pratimų, pasidalinimų, kurie susiję su kūrybinio rašymo pedagogika. Ta knyga norėjau sugriauti Lietuvoje gyvuojanti stereotipą, kad tik „Dievo išrinktieji“ turi privilegiją rašyti, save išreikšti, dailintis savo gyvenimu, kurti siužetus, rašyti eilėraščius.

Kiekvienoje visuomenėje gimsta (bet tikrai nedaug) rašytojų, kurie turi talentą iš prigimties. Būti sėkmingu rašytoju – o rašytojo sėkmę apibūdiniu ne tik kaip kritikų palaiminimą ir dėmesį, bet ir skaitytojų norą tavo knygas skaityti, – reikia turėti ir talento, bet tuo pačiu – ir darbo etikos. Tai reiškia laikytis disciplinos rašyti kasdien, nori to ar nenori. Ar yra talentingų rašytojų, kurie nerašo? Žinoma, aš esu tokių sutikusi rašymo seminaruose. Ar yra netalentingų žmonių, kurie savo lėšomis spausdina knygas, dar neatidirbę savo stiliaus arba tinkamai nesusėdėję savo darbų ir sutelkę minčių? Taip, žinoma. Kai kurie yra net gerai žinomi.

O kalbant apie išmintį... Jaunystėje svajojau vieną dieną būti subrendusi, išmintinga moteris. Nežinau, ar to pasiekiau, bet stengiausi gyventi išmintingai, apmąstyti savo veiksmus ir jų pasekmes. Žinoma, gyvenime padariau daug klaidų, bet kas daug daro, tas ir klaidų padaro. Nuo studijų laikų mane domino pasaulio religijos, filosofija, etnografija, antropologija ir tuo pačiu – gamtos mokslai. Daug skaitau šiose srityse. Mano svarbiausios kelionės buvo į Bhutaną, Myanmarą, Bali, Tibtą, kur iš arti patyriau budizmą, hinduizmą. Man nieko nėra įdomiau, kaip lankyti šventas vietas, šventyklas, katedras – tas vietas, kur žmonės sueina melstis, medituoti, būti rimtyje. Mane traukia žmonės, kurie pašvenčia savo gyvenimą tikėjimui (koks tas tikėjimas bebūtų). „Karantino dienoraštyje“ rašiau apie savo bėčiulį Kinijoje, budistą vienuolį, nes jis mane įkvėpė savo atsidavimu budizmui.

Kartą klausydama radijo išgirdau frazę: „Su tikėjimu nereikia elgtis kaip su bufetu – paragauji truputėlį iš vie-

nos religinės tradicijos, tada iš kitos...“ Noriu pabrėžti, kad pati užaugau katalikų tikėjime, bet mane traukia visos tikėjimo tradicijos, nes visi prie Dievo eina savo keliu.

Taigi, jeigu mano dienoraščiuose atsiskleidžia išmintis – tai gal iš tų dvasinių ieškojimų ir išgyvenimų. O karantino metu mums visiems labai to reikėjo ir dar dabar reikia, kai kasdien tenka gyventi su tiek daug ligų ir mirčių aplink...

Skaitant jūsų tekstus matyti, kad rašote lengvai – atrodo, rašote kaip kvėpuojate. Esate kūrybinio rašymo specialistė, papasakokite, kaip mokote rašymo kitus ir kas yra jūsų mokiniai?

Jau dvidešimt penkerius metus valgau duoną iš kūrybinio rašymo dėstyto ir iš knygų rašymo bei vertimų. Šiuo metu kūrybinį rašymą nuotoliniu būdu dėstau University of Southern Maine. Aš ten esu dalis fakulteto, ir kūrybinio rašymo dirbtuvės yra mano darbas su studentais, o mano kursas yra anglų literatūros katedros programos dalis.

Teko pastebėti, kad Lietuvoje dabar labai populiaru, kai kūrybinio rašymo seminarus – beje, pelningus – dėsto rašytojai (gyvai ar internetu), o jų vienintelė kvalifikacija yra tai, kad jie rašytojai. O norint sėkmingai vesti kūrybinį rašymą, reikia įsigyti bent magistro laipsnį, tuo labiau kad toks jautrus dalykas reikalauja ne tik literato žinių, bet ir suvokimo psichologijos/terapijos srityje bei edukacijoje, sugebėjimo tekstą redaguoti ir labai daug empatijos ir įsiklausymo. Žinoma, reikia mylėti literatūrą ir jausti, kad darbas, skatinant kitų žmonių kūrybingumą, yra pašaukimas, bei tam atsiduoti.

Knygoje yra įdomus jūsų pastebėjimas – kodėl lietuviai stengiasi viešumoje rodytis beturčiai, nors kitas, kaip sakoma, „guli“ ant milijonų. Anot jūsų draugės, kurią cituojate, tai yra pokario įtaka, kai žmonės trėmė į Sibirą. Tuomet reikėjo rodyti, kad tu ir tavo šeima gyvena blogai, kitaip tave išveš pas baltas meškas, nes esi „buržujus“. Tai savotiška savigny. Gal pastebėjote daugiau lietuviško charakterio ypatybių, kurias suformavo (iškreipė) sovietinė okupacija, visuomenės uždaramas?

Nors lietuviams tokie pastebėjimai nepatinka, man atrodo, kad yra tam tikrų panašumų tarp lietuvių ir kinų kultūros. Kinų kultūra yra itin materialinė, bet reikia suprasti, kad turtingai gyventi ir aprūpinti savo šeimą pas kinas yra meilės išraiška. Kažkas panašaus yra ir pas lietuvius, nes abi kultūras sieja tai, jog socialinis gyvenimas sukasi aplink šeimą ir giminytės ry-

šius. Mes turime pripažinti, kad esame materialistiška tauta – žmonės mėgsta prabangias atostogas užsienyje, pasistatyti didelius, prabangus namus, stilingai rengtis, išsimokslinti, puoselėti savo pomėgius. Lietuvos žiniasklaidoje apstu tokių pavyzdžių. Apsidairykime aplinkui ir pamatysime, kad pas skandinavus tokių poreikių mažiau. Jie gyvena gana kukliai – pagal savo galimybes. Eiliniam skandinavui pirmiausia rūpi – kad visuomenei būtų gerai, ir tik po to seka jo asmeninių poreikių patenkinimas. Skandinavai verčiau ir darbą nuvažiuos dviračiu, kad neišsiskirtų iš kitų, o ne prabangiu BMW.

Atsimenu, kai gyvenau saloje Maine valstijoje, kartą laukiant kelto viena moteris iš krepšio išsitraukė vaikštos košės dėžę ir garsiai pradėjo aiškinti visiems, kad ji važiuoja į maisto parduotuvę gražinti šią prekę ir susigrąžinti kelis centus, nes kitoje parduotuvėje ji rado tą košę parduodant pigiau. Supratau, kad tai buvo vaidyba. Ta moteris turėjo sėkmingą farmakologijos verslą ir atsikrausčiusi į salą visų nuostabai nusipirko patį brangiausią čia namą su vaizdu į vandenyną. Ji nenorėjo išsiskirti nuo kur kas neturtingesnių kaimynų, daugiausia žvejų, jaunų šeimų ir visokio plauko menininkų. Man atrodo, kad kažkas panašaus yra ir su lietuviais, kurie turto nori, bet bijo kitų žvilgsnio, neigia mo įvertinimo ar pavydo.

O gal vis dėlto mes, žmonės, gyvendami socialinėse visuomenėse, giliai viduje suvokiame, kad mums negali būti gerai, jeigu kitiems blogai? Gal pandemija mus pamokė – kad gyvenant globalioje visuomenėje esame visi susiję?

Jūs rašote: „Viena, ką lietuviai moka gerai, tai švęsti šventes. Lietuvių tauta yra linkusi į ritualinę tautos išraišką. Man atrodo, kad tai labai gražus mūsų tautos bruožas“. Įdomus pastebėjimas, papasakokite plačiau apie savo tokią patirtį.

Man atrodo, kad tai iš tiesų gražus tautos bruožas. Mes mokame sukurti jaukumą, vieningumą, teigiamą jausmą. Tas bruožas tarsi išaugo iš Atgimimo metų, kai žmonės rinkosi į mitingus. Nors sovietmetis viešas šventes nuodijo savo propaganda, lietuvių tautoje visuomet buvo poreikis susiburti ir švęsti. Pažvelkime į istoriją – lietuviai net ištremti į Sibirą per Kūčias susirinkdavo laužyti duonos riekelės...

Jūs labai produktyvi. Ko laukti artimiausioje ateityje?

Rašau romaną. Esu be galo patenkinta (ir dėkinga) Naujųjų metų proga išgirdusi žinią – kad Lietuvos kultūros taryba man skyrė rašytojos individualios veiklos stipendiją. Tai reiškia, kad dabar galėsiu savo laiką atiduoti romano rašymui. Apie ką rašau, sužinosite netrukus...

Dėkojame už atsakymus.

Kalbėjosi
Audronė V. Škiudaitė

Knygą „Karantino dienoraštis“ galima įsigyti internetu: https://www.dominicus.lt/index.php?route=product/product&product_id=262&search=Karantino+dienora%C5%A1tis; arba: <https://www.knyguklubas.lt/karantino-dienorastis>.

Fotografijų paroda, skirta Jono Meko šimtmečiui

Juodkrantės Liudviko Rėzos kultūros centre veikia fotografijų paroda „Semeniškių idilės“, skirta Jono Meko šimtmečiui paminėti.

Parodoje eksponuojamos fotografų Antano Sutkaus, Algimanto Kunčiaus, Viktoro Kapočiaus ir Jono Meko žmonos Hollis Melton užfiksuotos akimirkos iš pirmųjų J. Meko sugrįžimų į Lietuvą 1971 ir 1977 metais.

Šie du J. Meko sugrįžimai į Lietuvą buvo ypatingi. Iš Lietuvos į Vokietiją broliai Jonas ir Adolfas Mekai pasitraukė 1944 m., o 1949 m. iš Vokietijos išplaukė į New Yorką, kuriame ir apsisėjo. Lietuvą pirmą kartą aplankė tik 1971 metais. Ką reiškia grįžti į gimtąjį kraštą ir susitikti su artimaisiais po 27 metų? Tų jausmų atvaizduoti neįmanoma, tačiau eksponuojamos nuotraukos leidžia bent šiek tiek pajusti sugrįžimų dvasią. Ją dar labiau sustiprina parodose leidžiamas garso įrašas, kuriame pats J. Mekas skaito savo eilėraščių rinkinį „Semeniškių idilės“. Tuo pačiu pavadinimu pavadinta ir paroda, kuri puikiai atspindi tai, ką norėjosi šiuo projektu pasakyti.

„Parodos tikslas – supažindinti su J. Meku bei jo kūryba mažesnių Lietuvos miestų gyventojus ir taip atšvęsti jo šimtmetį. Tiek Vilniuje, tiek Kaune bus įvairiausių šiai progai skirtų renginių, tačiau ši svarbi sukaktis turi būti minima visoje Lietuvoje“, – sako parodos sumanytojas ir kuratorius Tomas Ivanauskas.

Juodkrantė – pirmoji stotelė. Vėliau paroda keliaus į Klaipėdą, Šiaulius, Kretingą, Plungę, Šilutę, Jonavą, Alytų, Druskininkus, Varėną, Ukmergę, Anykščius, Zarasus, Rokiškį, Biržus ir kitus Lietuvos miestus bei miestelius. Kiekviename mieste atidarymo proga vyks knygų apie Joną Meką pristatymai, filmų rodymai, susitikimai su Jono Meko bėčiuliais.

Parodą organizuoja Lietuvos nacionalinis dailės muziejus (LNDM) kartu su Jono Meko vizualiųjų menų centru. Parodos kuratorius – Tomas Ivanauskas.

LNDM inf.

Jonas Mekas Semeniškiuose, 1977 m.
Hollis Melton/LNDM archyvo nuotr.